

Aantekeningen van Ernst Brinck (1582-1649) over de rhinoceros.

Harderwijk, Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, Oud-Archief Harderwijk, Adversaria van Dr. Ernst Brinck, toegang 5299, inv. 2058 “Nieuwe aenmerckongen over sommige viervoetige gedierten), fol. 8rv.

Transcriptie Michiel Roscam Abbing en Peter van der Eerden, 2023.

Online te vergelijken met het origineel op de website van het streekarchivariaat:

https://snwv.nl/zoeken-door-archieven?mivast=434&mizig=210&miadt=434&micode=5299&milang=nl&mizk_alle=Brinck&miview=in v2

Fol. 8r

Van den RHINOCEROS.

A° 1610 heb ick te Enckhuijsen bij D. Paludano gesien een rhinoceros hoorn, gelijk sie op de neuse dragen, ende een gelijk sie op den rugge sijn dragende.

In het West Indisch huys te Amsterdam, heb ick gesien een rhinoceros hoorn, vijf vierdel van een elle lanck. Noch een ander, lanck 3 vierdel, ende noch 2 wat kleinder.

Op het Casteel van Batavia heeft langen tijt gegaen een levenden rhinoceros, met noch eenige tijgers.

Op Batavia wierde eens gesoden een tonge van een rhinoceros, die in 2 dagen niet konde gaer worden, maer bleef als een hout, d'orsake daarvan scheene dese te wesen, dat die tonge was vol scharpe rouwe puntgens even gelijk de haecksgens eens rochestarts. Soo dat alwaer den rhinoceros sijn tonge aenslaet, sij dan strax vell ende vleiss nae haer is treckende, iae huijdt ende haer.

Te Romen in de garderobbe van den paus Paulo 5 heb ick a° 1614 gesien, een schoon rhinoceros hoorn.

Te Florentz, in de schatkamer van den grooten hartoch, heb ick gesien een hoorn van een rhinoceros mannel[ijk], sijnde langer als anderhalf elle.

Een ander van een wijfken, langer als een elle.

Van den kleinsten hoorn van den rhinoceros, die op den rugge staet, maeckt men fraeije boccaeltgens van, ende wil men seggen, dat den dranck die men daeruuijt drinckt goet soude sijn tegens vergift. Want t' vergift wil daer niet op hechten, edick [azijn] daerin gedaen, die staet als of hij soode [kookte?].

Fol. 8v

Ten tijden van coninck Emanuel van Portugall, soo waren te gelijks in het hof des conincks, een rhinoceros ende een elephant. Maer den olijphant, naer dat hij int' gesicht gekregen hadde den rhinoceros, soo begaf hij hem op de vlucht. Hierdoor soo werden dan oeck die rhinocerotes, van de Duijtschen genoemt, *Maister Helefant*, als meester van den elephant.

A° 1582. Bij de regierongh van coninck Philippus de tweede, heeft men oeck tegelijcks gesien in het Spaenschen hoff een rhinoceros ende een olijphant, die uijt Oost Indien te Lissabon gebracht waren. *In musaeo D. Olai Worm, cernitur et[iam] rhinocerotis cornu.* [In het museum van Dr. Olaus Worm kan men ook een hoorn van een rhinoceros zien.]

Scyphos ex cornibus rhinocerotum factos, vidi aliquos nil venenosi in se admittentes, et perhibetur. [Ik heb verscheidene bekere gezien, uit de hoorns van rhinocerosen gemaakt, die niets giftigs in zich toelieten, naar men zegt.]

A° 1644 heeft graef Mauritz van Nassouwen met sich uijt Brasilien hier int' landt gebracht 17 rhinoceros hoornen, die uijt Angola gekomen waren, waeronder dat eener was, soo wijt, dat sijnde tot een drinckbeker bequaem gemaect, meer als een groot mingele bier daerin mochte gaen.

Men wil seggen als men in een beker of glass venijn doet, ende dan den rhinoceros boven tselve hout, dat dan den roemer barsten sall.

A° 1648 is mijn van Enckhuijsen gesonden en vereert een seer schonen dicken rhinoceros hoorn, van sr. Simon Jacobs Domekens, voor weijnich iahren opper commies in Oost Indien geweest sijnde, daer hij selfs mede een rhinoceros hadde helpen vangen op de iacht een rhinoceros met den coninck van Champà ende van het hoofd laten afkappen, wesende doenmaels in ambassade bij den coninck. Hij weecht ruijm 9 # is lanck 2 span ende 4 vingers. Is seer dick.

Notes by Ernst Brinck (1582-1649) over de rhinoceros.

Harderwijk, Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, Oud-Archief Harderwijk, Adversaria van Dr. Ernst Brinck, toegang 5299, inv. 2058 "Nieuwe aenmerckongen over sommige viervoetige gedierten), fol. 8rv.

Translation by Kees Rookmaaker, April 2023

Some notes added in red print

Fol. 8r

About the RHINOCEROS

In 1610, I saw a rhinoceros horn at D. Paludano in Enckhuijsen [Enkhuizen], which they grow on the nose, and also one on the back.

[* Bernard Paludanus (1550-1633), Dutch scientist and physician
His collection later described in Olearius, A., 1674. *Gottorffische Kunst-Kammer*, pl. IX has 3 rhino horns.]

In the West India House in Amsterdam, I saw a rhinoceros horn, with a length of 5 quarters of an el. Another was 3 quarters, and two others were smaller.

At the Castle in Batavia, there was a living rhinoceros for a long time, also some tigers.

In Batavia, a tongue of a rhinoceros was boiled, but even in 2 days it never cooked, but it remained as a piece of wood. The reason seemed to be that this tongue was full of sharp raw points like the hooks of the tail of a stingray. Therefore where the rhino licks with his tongue, it removes skin and meat, really skin and hair.

In 1614, in Rome, in the wardrobe of Pope Paulo V, I saw a beautiful rhino horn.

[Pope Paul V (1550-1621). Maybe this was the horn sent to Pope Gregory XIV (1535-1591) by the Prior and Brothers of the Monastery of St. Mary of Guadalupe in Spain in 1590. The latter still preserved in the American Museum of Natural History, New York]

In Florence, in the treasury of the Grand Duke, I saw a horn of a male rhinoceros, which was longer than 1 ½ el.

And another of a female, longer than one el.

From the smallest horn of the rhino which is found on the back, they make beautiful cups. It is said that the liquid drank from this is good against poison. Because the poison doesn't attach, and when vinegar is added, it starts to boil.

Fol. 8v

In the time of King Emanuel of Portugal, there were at the court simultaneously a rhino and an elephant. When the elephant saw the rhino, he started to run away. Therefore the German call these rhinos Maister Helefant, the master of the elephant.

[This is the First Lisbon Rhinoceros, which lived in Lisbon 1515-1517, and was famously portrayed in a woodcut by Albracht Dürer dated 1515.]

In 1582, at the reign of King Philippus II, they also showed together at the Spanish court a rhino and an elephant, brought to Lisbon from the East Indies.

[This is the Abada, or Second Lisbon Rhinoceros, which was imported into Lisbon, Portugal in 1579 and later lived at the court in Madrid.]

In the Museum of Dr. Olaus Worm there also was a horn of a rhinoceros.

[Worm, O., 1655. Museum Wormianum]

I have seen several bowls made from rhino horn, which they say do not allow anything poisonous to be poured in it.

In 1644 Count Maurits of Nassouwen brought 17 rhino horns from Brazil, which had come from Angola. This included one which was so wide, that made into a drinking cup could easily hold a great print of beer.

They say that a bowl or glass containing poison will burst if a rhino horn is held above it.

In 1648, I was sent a beautiful large rhino horn by Simon Jacobs Domekens of Enckhuijsen [Enkhuizen]. He had been Chief trader in the East Indies, where he had assisted in capturing a rhinoceros at a hunt with the King of Champa [now Vietnam], and had cut off the head, as he was an ambassador to the King at the time. The horn weighs over 9 # and has a length of 2 span and 4 fingers. Is very thick.

RHINOCEROS.

A. 16 w. heb ich te Enckhuijfen bij D. Paladano
gezien een Rhinoceros soorn, gelijk sie op de
mensche dragen, ende een gelijk sie op den zugg
sijn dragende.

In het West Indisch Guys te Amsterdam
heb ich gezien een Rhinoceros soorn, ~~bij~~
viersdol van een olde lanch; Noe een ander, lanch 3.
oversdol, ende noe 2. wat kleiner.

Op het Cap deel van Batawa seest lang
tijt gegae een leuend Rhinoceros, met
wezenige tijers.

Op Batawa wurde ons gesoek een tonge van
een Rhinoceros, die in 2. dag met hunde gear
worden, maar bleef als een soute, d'oorshie daer
van sijn mede te maken, dat de tonge was
vol perpe wanne puntghen; soe dat alweer
den Rhinoceros bys tonge aenflaet, sy den strap
vell ederolwie nae sijn is twelvede, in sijn
ende sijn.

Te Romen in de garderobbe van een Paus Paul. 5.
heb ich A. 1614 gezien, een soorn Rhinoceros soorn.

Te Florentz, in de Schatkamer van den grooten harr
trof, heb ich gezien een soorn van een Rhinoceros
mannich, sijnde langer als ander salf olde;
Een ander van een Wijfhe, langer als een olde.

Vanden kleinste soorn van den Rhinoceros, die op den zugg
daet, maecht men raoye boecaolghen van, sijnde wilmen seg
gen, dat den dran ch die my darbynt d'anch, gief
poude sijn tegens hargoffe. A

X
een
zoep
van
sijn

de
sijn

de
sijn

de
sijn
als
of

En tijds van Coninch Emanuel van Portugall, so
waren te gelychs in het jloef des Coninchs, een Rhin-
oceros ende een Elefant; maer den Olijphant, naer
dat hij int goetseghrey gaddo den Rhinoceros,
so vogaef hij sin op de vlucht, hierdoor so
wordt dan oech de Rhinoceros, van de Duytsche
genoemt, Maister Helefant; als meester van den
Elephant.

A. 1582.

Bij de roeydingh van Coninch Philippo de tweede,
jaest men oech te gelychs gesien in het Spaense
hoff, een Rhinoceros ende een Olijphant, die vuyt
off India te Lissabon gebracht was.

In Musaeo D. Olaf Worm, amik et Rhinocerotis
cornu;
Siphos ex cornu Rhinocerotu factus, vidi aliquos
mit venenose in se admittentes, et phobice

A. 1644. jaest Graef Mauritz van Nalsouwen met
sijn vuyt Brasiliaen sijn int landt gebracht. 17. Rhin-
oceros soeven, die vuyt Angola gesonden waren,
waeronder dat een was, so vuyt dat sijn soot
en drinckborer bequiem gemacht, meer als een groot
mingsel boden daerin moeste gaen.

Men wil seggen als men in er beher of glass veijn
doet, ende dan den Rhinoceros bouer Holo font,
dat dan den wormer barsten sel.

+ een Rhinoceros

A. 1648. is mijn van Enckhuijzen gesonden en verart
een paar Coninchen dichen Rhinoceros soven, van sijn
Simon Jacobs Omeckens, voor weynig jaer op comen
in Oost India geweest sijn, daer hij sijn medegade
selven vangen op de iacht met den Coninch van Champa
sijn van het goet hater afkapper, waerom die
maels in Ambassade bij den Coninch; het werelt
reijn. g. to. is lanch 2 span ende 4 vingers; is
sijn dick.